опора

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ЖІНКАМИ

Проблеми представництва: законодавство, практика, бачення експертів

Законодавчі та інституційні

- ценз осілості, ПЕП, неможливість виїзду (Постанова КМУ № 69 від 27.01.2022 р.)
- незацікавленість партій у висуванні + формальне виконання/дотримання
- суперечлива практика (місцеві вибори-2020)
- державне фінансування втратило стимулюючу роль

Соціальні та партійні

- стереотипи/сексизм
- недопредставленість в партійних органах
- нерівність в агітації
- просвіта та навчання – ГО, а не держава

Міжнародні стандарти та практики держав ЄС

- CEDAW: тимчасові спеціальні заходи не є дискримінацією
- ЄСПЛ – легітимний і пропорційний захід, не порушує ст.3 Протоколу № 1 (Zevnik v. Slovenia)
- ВК: квоти допустимі, якщо є конституційна основа
- Рада Європи: 40% у виборних органах, реформа виборчих систем, чергування у списках, додаткове державне фінансування партій (40%+), просвіта/навчання, рівний доступ до медіа в кампаніях, добровільні квоти в партійних органах
- досвід країн ЄС: законодавчі квоти (12 держав) + чергування у партійних списках + санкції (відмова у реєстрації, штрафи/зменшення державного фінансування)

Подальші кроки

- зняття обмежень на перетин кордону народними депутатами
- винятки з цензу осілості
- визначення і протидія сексизму, зокрема – у виборчих процесах (проєкти №№ 4598, 11300)
- посилення ролі держави в просвіті/перегляд Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків
- недотримання квоти = відмова у реєстрації списку (законопроєкт № 11300)
- забезпечення дотримання квоти після реєстрації списку (законопроєкт № 11300)
- квоти для партійних органів (законопроєкт № 14289, потребує змін)
- державне фінансування – якщо забезпечено представництво 45-50%, а не 1/3 від обраних
- рівність в агітації (ефірний час, агітаційні матеріали: 50/50)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Проблеми реалізації виборчих прав: законодавство, практика, бачення експертів

- недоступність голосування на звичайних ВД для значної частини військовослужбовців (темпи демобілізації/ризики ескалації, стан інфраструктури, віддаленість ЗВД, неможливість масових відпусток для голосування)
- складність забезпечення голосування в місцях дислокації і ризики потенційних зловживань на СВД: невизначеність "виняткових випадків" утворення спеціальних ВД + достатність кадрового забезпечення для формування складу ДВК + спостереження (прозорість v. безпека)
- відсутність умов для альтернативних способів голосування (пошта, електронне голосування); (не)конституційність багатоденного голосування
- загальна складність реалізації пасивного виборчого права (ненадання відпустки/звільнення для подання документів/агітації; розмір застави та порядок її внесення; ризики порушення пасивного виборчого права командуванням; відсутність контролю за порушеннями прав)
- ценз осілості (полон, бойові дії)

Міжнародні стандарти та практики держав ЄС

- ЄСПЛ+РЄ: ширші межі розсуду при встановленні обмежень пасивного виборчого права, ніж при обмеженні активного виборчого права (Etxeberria and Others v. Spain); обмеження на військову службу в період балотування – допустимі

- ВК: голосування на звичайних дільницях (стандарт), спеціальні дільниці – виняток; підрозділи з контролю за дотриманням вільних умов у складі формувань; обмеження не повинні звужувати/обмежувати пасивне виборче право

- **Держави ЄС:**

1. реєстрація – на дільниці до початку служби (всі держави)
2. спеціальні дільниці (допускаються, але створюються у виняткових випадках за ініціативою командирів (крім Польщі)
3. поширені додаткові способи голосування: поштове голосування (більшість держав), електронне голосування (Естонія), багатоденне голосування (Болгарія, Данія, Латвія, Литва...), голосування через уповноважену особу (Франція, Бельгія); в ЗВО – поштове або в дип. установі

Подальші кроки

- основа – законопроєкт ЦВК від 7.01.2026 р.; потребує змін:
- забезпечення голосування на ЗВД, у т.ч. поблизу місць дислокації
- визначення процедур голосування на СВД: вичерпний перелік підстав утворення + обгрунтування подання про утворення СВД + процедура голосування за місцем перебування + процедура утворення ДВК (безпека v. прозорість/ представництво v. ефективність діяльності) + процедура спостереження (безпека v. прозорість) + процедура оскарження (КАС)

Подальші кроки

- **гарантії реалізації пасивного виборчого права, що можуть обговорюватися:**
    1. електронне подання заяви про намір балотування для звільнення від виконання обов'язків
    2. тимчасове звільнення від виконання обов'язків для збору застави, подання документів та балотування
    3. можливість внесення застави через уповноважену особу
    4. механізми запобігання зловживанню правом (дисциплінарна відповідальність)
    5. механізми запобігання порушенню виборчих прав та міжвідочої взаємодії (анонімні повідомлення, алгоритми дій, процедура перевірки фактів)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Проблеми: законодавство, практика, бачення експертів

- значна кількість ВПО в Україні (4,62 млн) та продовження переміщення після припинення воєнного стану/під час виборчого процесу
- 5,75-5,8 млн вимушених мігрантів за межами держави та неможливість організації їх голосування на ЗВД при дипломатичних установах
- потреба в оновленні бази даних ДРВ
- процедура зміни виборчої адреси
- відсутність документів
- ризики організації голосування на ТОТ, в росії та білорусі
- відсутність умов для альтернативних способів голосування (поштове, електронне), (не)конституційність багатоденного голосування
- ценз осілості
- стан виборчої інфраструктури
- поінформованість щодо виборчих процедур

Подальші кроки

1. основа – проєкт ЦВК від 1.07.2026 р.; потребує змін
2. оновлення ДРВ на підготовчому етапі
3. спрощення процедури зміни виборчої адреси
4. додаткові спеціальні та закордонні ВД (адміністрування + організація голосування v запобігання зловживанням + неможливість голосування)
5. перегляд переліку документів для отримання бюлетенів
6. обов'язки ЦВК щодо інформування стосовно виборчих процедур
7. приміщення для ДВК/тимчасові споруди
8. винятки з цензу осілості

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВИБОРЦЯМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Проблеми: законодавство, практика, бачення експертів

- суттєве збільшення кількості виборців з інвалідністю за період війни (300 000 загалом)
- виконання постанови КМУ № 962 від 9.10.2020 р. (критерії доступності)
- стан виборчої інфраструктури + фінансування
- недоступність альтернативних способів голосування (пошта, електронне голосування) + низькі цифрові навички
- умови для роботи в комісіях, допомога третіх осіб
- культура взаємодії членів ДВК з виборцями з інвалідністю
- незацікавленість у балотуванні + перешкоди у разі обрання (доступність приміщень...)
- забезпеченість розумними пристосуваннями (рішення ВС від 25.07.2024 р.)

Подальші кроки

1. реформування інституту недієздатності
2. постанова ЦВК № 71 від 23 грудня 2025 р.; потребує змін
3. забезпечення ДВК приміщеннями
4. фінансові стимули (державне фінансування партій)
5. кампанії інформування

- **зміни до ВКУ:**

1. визначення розумного пристосування
2. механізми забезпечення розумними пристосуваннями
3. допомога третіх осіб + цифровізація виборчого процесу
4. доступність плакатів, буклетів, бюлетенів/голосування

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШИНАМИ/КОРІННИМИ НАРОДАМИ

Проблеми: законодавство, практика, бачення експертів

ідентифікація меншин і місць компактного проживання

кодифікація мов (роми)

стандартні проблеми ВПО (актуалізація ДРВ, документи, організація голосування для виборців з окупованих територій, ідентифікація приналежності до корінних народів у документах)

ценз осілості

виключно державна мова
мова в інформуванні, агітації (ТБ/радіо), при виготовленні бюлетенів

відсутність ефективних механізмів забезпечення представництва (зарезервовані місця, окремі виборчі системи, партії меншин + знижені бар'єри, квоти)

Подальші кроки
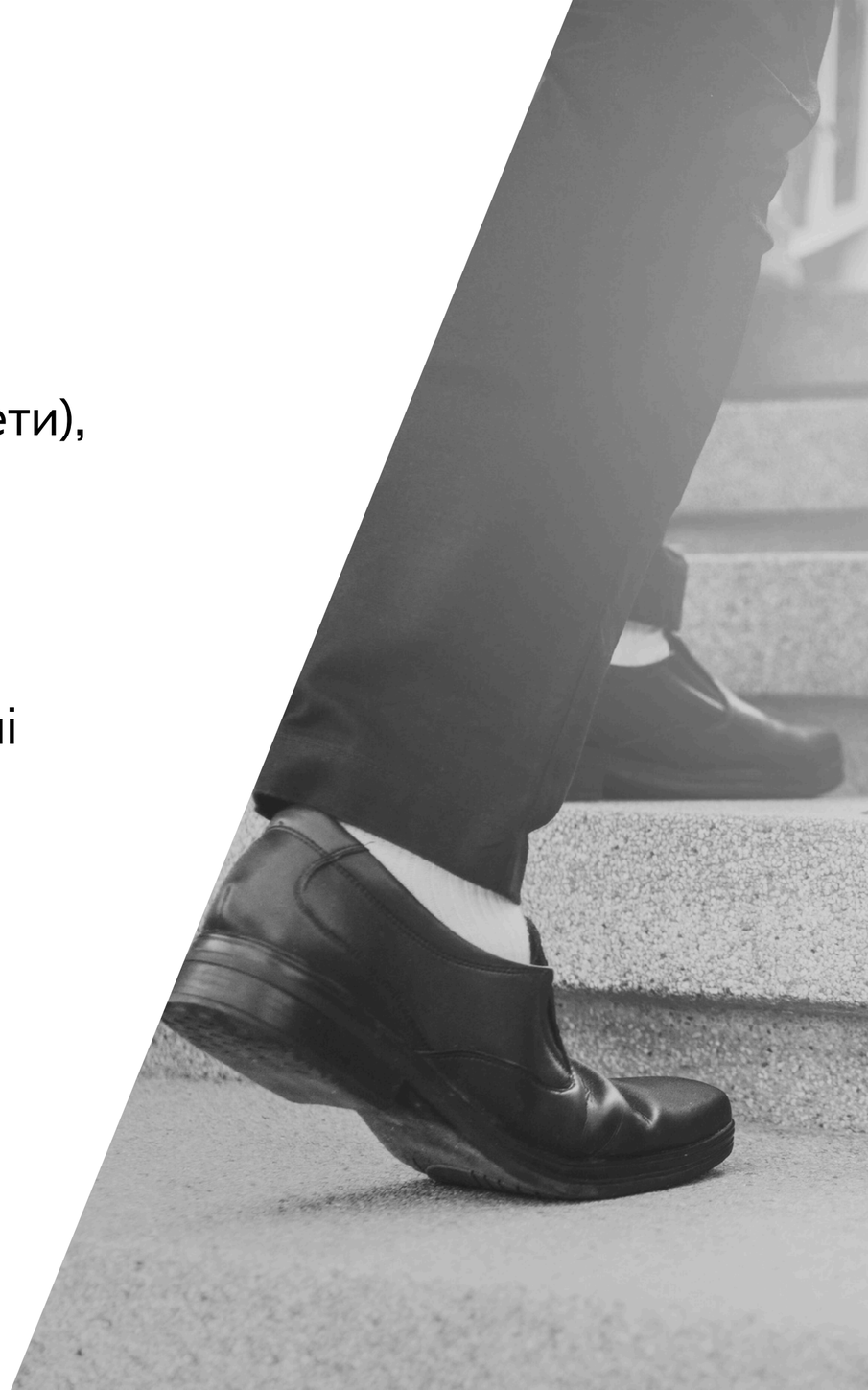
- механізми ідентифікації в контексті виборчих прав
- винятки з цензу осілості та додаткові дільниці
- використання мов меншин в інформуванні (плакати, буклети), агітації, при виготовленні бюлетенів (заявний принцип), в роботі комісій (присутність перекладача на засіданнях)
- добровільні квоти та фінансові стимули (державне фінансування) для забезпечення представництва
- віддалена перспектива – партії меншин та знижені виборчі бар'єри